

Kadına Yönelik Şiddet Eğitiminin Hemşirelik Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumları, Mesleki Tutumları ve Şiddetin Belirtilerini Tanıma Düzeylerine Etkisi: Yarı Deneysel Çalışma

The Effect of Violence Against Women Education on Nursing Students' Attitudes Towards Violence, Professional Attitudes and Recognition of the Symptoms of Violence: Quasi-Experimental Study

Emel BAHADIR YILMAZ^a, Arzu YÜKSEL^b

^aGiresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği ABD, Giresun, Türkiye

^bAksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği ABD, Aksaray, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışma, kadına yönelik şiddet (KYŞ) eğitiminin, hemşirelik öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları, mesleki tutumları ve şiddetin belirtilerini tanıma düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Bu çalışma, tek gruplu ön-test ve son-test desenli müdahale araştırması olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2018-2019 akademik yılında Karadeniz Bölgesi'nde bir devlet üniversitesinde okuyan ve "kadına karşı şiddet" dersi alan 4. sınıftan 53 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında, "Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutum Ölçeği", "Hemşirelerin Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği" ve "Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Şiddetin Belirtilerini Tanımlarına Yönelik Ölçek" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler ile Kolmogorov-Smirnov testi ve Wilcoxon işaretli sıralar testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Öğrencilerin şiddete ilişkin tutum puan ortalamaları eğitimden önce $32,05 \pm 7,84$ ve eğitimden sonra $30,56 \pm 10,34$ olup, puan ortalamalarında istatistiksel anlamlılıkta bir farklılık olmamıştır ($p > 0,05$). Eğitim öncesinde $25,45 \pm 8,35$ olan mesleki tutum puan ortalaması, eğitim sonrasında $22,64 \pm 6,30$ 'a düşmüş ve aradaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Eğitim öncesinde $20,16 \pm 3,66$ olan şiddet belirtilerini tanıma puan ortalaması, eğitim sonrasında $22,54 \pm 2,21$ 'e yükselmiş ve aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0,01$). **Sonuç:** KYŞ eğitiminin, hemşirelik öğrencilerinin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarını ve KYŞ'nin belirtilerini tanıma düzeylerini olumlu etkilediği ancak KYŞ'ye ilişkin tutumlarını etkilemediği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, hemşirelik müfredatına KYŞ konusunda farkındalık oluşturmak ve şiddete ilişkin mesleki rolleri pekiştirmek için "KYŞ" dersinin eklenmesi önerilmiştir.

ABSTRACT Objective: This study was conducted to determine the effect of violence against women education on nursing students' attitudes towards violence, professional attitudes, and recognition levels of violence. **Material and Methods:** This study was conducted as intervention research with a single-group pretest-posttest pattern. The study sample consisted of 53 4th-grade nursing students studying at a state university in the Black Sea Region in the 2018-2019 academic year and enrolling in the course "violence against women". "Attitude Scale Towards Violence Against Women", "Attitude Scale Regarding Nurses' Occupational Roles in Violence," and "Scale for Nurses and Midwives to Recognize the Signs of Violence Against Women" were used to collect data. In the evaluation of the data, descriptive statistics, the Kolmogorov-Smirnov test, and Wilcoxon signed rank test were used. **Results:** The attitude towards violence scores were $32,05 \pm 7,84$ before and $30,56 \pm 10,34$ after the training, and there was no statistically significant difference ($p > 0,05$). The occupational role score, $25,45 \pm 8,35$ before the training, decreased to $22,64 \pm 6,30$ after the training ($p < 0,05$). The score of recognizing signs of violence before the training ($20,16 \pm 3,66$) increased to $22,54 \pm 2,21$ after the training ($p < 0,01$). **Conclusion:** It was determined that education on violence against women positively affected nursing students' attitudes toward their professional roles in violence and their recognition of the symptoms of violence against women but did not affect their attitudes toward violence against women. In this direction, it has been suggested that the "violence against women" course be added to the nursing curriculum to raise awareness about violence against women and reinforce professional roles related to violence.

Anahtar Kelimeler: Kadın; şiddet; mesleki rol; mesleki tutum; hemşirelik

Keywords: Women; violence; professional role; professional attitude; nursing

Correspondence: Emel BAHADIR YILMAZ

Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği ABD, Giresun, Türkiye

E-mail: ebahadiryilmaz@yahoo.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 13 Dec 2022

Received in revised form: 29 Jan 2023

Accepted: 16 Feb 2023

Available online: 20 Feb 2023

2146-8893 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Kadına yönelik şiddet (KYŞ), önemli bir halk sağlığı sorunudur. Yapılan çalışmalarda, KYŞ'nin %28,8-72,6 arasında değiştiği görülmektedir.¹⁻³ Bir çalışmada, kadınların %21,0'ı duygusal şiddet ve %18,0'ı fiziksel şiddete maruz kalmışlardır.¹ Başka bir çalışmada, kadınların %32,2'si psikolojik, %11,5'i ekonomik, %10,1'i fiziksel ve %4,0'ı cinsel şiddete maruz kalmışlardır.² Diğer bir çalışmada ise kadınların %36,7'si fiziksel, %27,7'si ekonomik ve %14,1'i cinsel şiddet yaşamışlardır.³ Şiddete maruz kalan kadınlar depresif duygular, uyku sorunları ve somatik şikâyetler gibi sağlık sorunları yaşamışlardır.¹ Şiddete maruz kalan kadınların ruhsal sağlıkları bozulmuş ve önemli bir kısmı intihar etmeyi düşünmüştür.⁴ Görüldüğü gibi şiddetin kadın sağlığı üzerine çok ciddi etkileri bulunmaktadır.

KYŞ'nin önlenmesinde, belirlenmesinde, ilgili kurumlara bildirilmesinde, şiddet mağduru kadının uygun kaynaklara yönlendirilmesinde, fiziksel ve ruhsal sağlık gereksinimlerinin karşılanmasında, uygun ve yeterli sağlık bakımını almasında hemşirelerin önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır.⁵⁻⁷ Fiziksel, sözel/psikolojik veya cinsel şiddete maruz kalan kadınlar yaralanabilmektedir. Böyle bir durumda, şiddete maruz kaldıklarını saklamaktadırlar. Tıbbi yardım almak için ise karın ağrısı, baş ağrısı, konversiyon gibi çeşitli somatik belirtiler ile depresyon, intihar girişimi gibi psikiyatrik şikâyetlerle sağlık kurumlarına başvurmaktadır.^{8,9} Şiddete maruz kalan kadınlar hem kendisini hem de bebeği etkileyen sağlık sorunları da yaşamaktadır.^{10,11}

Sağlık kuruluşuna başvuran kadınların tanımladığı somatik, psikolojik ya da fiziksel şikâyetlerin herhangi bir şiddete maruz kalma sonucunda ortaya çıkıp çıkmadığını belirleme, hemşirelerin bu konuda bilgili ve deneyimli olmalarını gerektirmektedir.⁸ Konuya ilişkin yapılan çalışmalar, hemşirelerin KYŞ konusunda yetersiz bilgiye ve olumsuz yani geleneksel tutumlara sahip olduklarını göstermektedir.¹²⁻¹⁶ Sağlık çalışanlarının çoğu şiddet mağduru bir kadına hizmet vermenin zor olduğunu ve sağlık personelinin KYŞ ile uğraşacak zamanı olmadığını bildirmektedir.¹³ Ayrıca lisans eğitimi boyunca ve sonrasında, KYŞ hakkında eğitim almadıklarını ifade edenler de bulunmaktadır.¹² Bu doğrultuda, hemşirelerin KYŞ konusunda yeterli bilgiye ve farkındalığa sahip ol-

masında, lisans eğitiminin ya da şiddet hakkında verilecek eğitimin önemli olduğu söylenebilir.

Türkiye'de lisans eğitimi alan hemşirelik öğrencileriyle yapılan çalışmalar, lisans eğitiminin KYŞ hakkında öğrencilerin bilgi ve tutumlarını olumlu yönde geliştirmede yetersiz kaldığını göstermektedir. Hemşirelik ve ebellek öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, öğrencilerin yarısından fazlası lisans eğitiminde şiddet hakkında bilgi aldığını ve 2/3'de şiddet mağduruna yönelik neler yapacaklarını bilmediklerini ifade etmişlerdir.¹⁷ Örneklemin %60,2'sini hemşirelik ve ebellek öğrencilerinin oluşturduğu ve sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin eş tarafından uygulanan şiddete ilişkin tutumlarının araştırıldığı bir çalışmada, öğrencilerin yaklaşık yarısının lisans eğitimi boyunca şiddete maruz kalan bir kadınla karşılaştığı, sadece %37,8'inin KYŞ hakkında bilgi aldıkları belirlenmiştir.¹⁸ Hemşirelik öğrencilerinin KYŞ hakkında bakış açılarının araştırıldığı bir çalışmada, öğrencilerin %45,7'sinin KYŞ ile ilgili bir eğitim programına katıldıkları ve KYŞ ve nedenleri ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip oldukları saptanmıştır.¹⁹

Tambağ ve Turan'ın hemşirelik öğrencilerinin KYŞ belirtilerini tanılama düzeylerini değerlendirdikleri çalışmada, öğrencilerin şiddet belirtilerini tanılama düzeyleri yetersiz bulunmuştur.²⁰ Kaya ve Gölbaşı'nın çalışmasında ise öğrencilerin yaklaşık yarısı, aile içi şiddet konusunda aldıkları eğitimi yetersiz bulduklarını bildirmişlerdir.²¹ Sadece bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin KYŞ tutumlarının olumlu olduğu ve şiddet mağduru kişiye karşı mesleki rollerini benimsedikleri belirlenmiştir.²² Bu nedenle lisans düzeyinde hemşirelik öğrencilerine yönelik "KYŞ" eğitimlerinin verilmesi ve bu konuda bilgi ve tutumlarının artırılması önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada, 4. sınıf hemşirelik öğrencilerine verilen KYŞ eğitiminin, öğrencilerin şiddete yönelik tutumları, mesleki tutumları ve şiddetin belirtilerini tanıma düzeyleri üzerine etkisini değerlendirmek amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

■ KYŞ eğitimi alan öğrencilerin KYŞ'ye ilişkin tutumları eğitim sonrasında anlamlı bir farklılık göstermektedir.

■ KYŞ eğitimi alan öğrencilerin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumları eğitim sonrasında anlamlı bir farklılık göstermektedir.

■ KYŞ eğitimi alan öğrencilerin şiddetin belirtilerini tanıma düzeyleri eğitim sonrasında anlamlı bir farklılık göstermektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN ŞEKLİ

Bu çalışma, tek gruplu ön-test ve son-test desenli yarı deneysel bir çalışmadır.

ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ

Çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bir devlet üniversitesinde yürütülmüştür. 2018-2019 yılı bahar döneminde KYŞ dersi alan 4. sınıf hemşirelik öğrencileri ile yürütülmüştür.

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini bir devlet üniversitesi sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde okuyan 4. sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise 2018-2019 yılı bahar döneminde KYŞ dersi alan 59 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmaya dâhil olma kriterleri; 4. sınıf hemşirelik öğrencisi olmak, "KYŞ" dersine kayıt olmuş olmak ve çalışmaya gönüllü olarak katılmak istemektir. Dersin %30'undan fazlasına devam etmeyen ve formları eksik dolduran öğrenciler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Dersi alan 5 öğrencinin verilerinde eksiklikler olması ve bir öğrencinin derse devamsızlık hakkını aşması nedeniyle çalışma dışında bırakılmış ve araştırma 53 öğrenci ile tamamlanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Verilerin toplanmasında, "demografik bilgi formu", "Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutum Ölçeği (KYŞİTÖ)", "Hemşirelerin Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (HŞMRİTÖ)" ve "Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Şiddetin Belirtilerini Tanımalarına Yönelik Ölçek (HEKYŞBTYÖ)" kullanılmıştır. Veri toplama formları, çalışmaya katılan öğrencilere 18 Şubat 2019 ve 31 Mayıs 2019 tarihlerinde uygulanmıştır. Verilerin toplanması yaklaşık 15-20 dk sürmüştür.

Demografik bilgi formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen form 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencinin yaşı, cinsiyeti, aile yapısı, yaşadığı yer, sosyoekonomik durumunu algılama düzeyi, gelir düzeyi ile anne ve babasına ilişkin 4 soru yer almaktadır. İkinci bölümde ise KYŞ hakkında eğitim alıp almadığı, aldığı eğitimi yeterli bulup bulmadığı, KYŞ belirtilerini tanıma, şiddet mağduru bir kadına müdahale etme ve şiddet mağduru kadına yönelik uygun hemşirelik tanısı koyup gereken girişimleri planlama ve uygulama konusunda kendini yeterli bulup bulmadığını içeren 5 soru yer almaktadır.¹⁷⁻²²

KYŞİTÖ: Geçerlik ve güvenilirliği Gömbül tarafından 2000 yılında geliştirilmiş, Cronbach alfa kat sayısı 0,82'dir.²³ Ölçek, 19 maddeden oluşmakta ve her madde 1-5 arasında puanlanmaktadır. Ölçek; ekonomik şiddet, duygusal, psikolojik, cinsel şiddet, meşrulaştırıcı mitler ve neden açıklayıcı mitler olmak üzere 4 faktörden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar 19-95 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça, tutumların geleneksellik doğrultusunda, yani olumsuz olarak arttığı düşünülmektedir. Bu çalışmada, Cronbach alfa kat sayısı 0,80'dir.

HŞMRİTÖ: Ölçek Gömbül tarafından 2000 yılında geliştirilmiş, Cronbach alfa kat sayısı 0,72'dir.²³ Ölçek, 15 maddeden oluşmaktadır ve her madde 1-5 arasında puanlanmaktadır. Ölçek; yardım edici hemşirelik girişimleri, evliliği her koşulda sürdürmeye yönelik hemşirelik girişimleri, şiddete ilişkin hemşirenin rolüne olumsuz bakış ve evlilik birlikteliğini sonlandırmaya yönelik hemşirelik girişimleri olmak üzere 4 faktörden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar 15-75 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça, mesleki rollere ilişkin tutumların geleneksellik doğrultusunda arttığı yani olumsuz olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, Cronbach alfa kat sayısı 0,89'dur.

HEKYŞBTYÖ: Baysan ve Karadağlı tarafından 2006 yılında geliştirilmiş, Cronbach alfa kat sayısı 0,76 olarak bulunmuştur.²⁴ Ölçekteki maddeler 0-1 arasında puanlanmaktadır. Bu puanlar kullanılarak, toplam ve 2 alt boyuta (fiziksel ve duygusal) göre puan ortalamaları hesaplanmaktadır. Toplam ölçek puanı 0-31, fiziksel alt ölçek puanı 0-13 ve duygusal alt ölçek puanı 0-18 arasında değişmektedir. Yüksek

puanlar, bilgi düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, Cronbach alfa kat sayısı 0,64'tür.

ÖN UYGULAMA

Ön uygulama, 2017-2018 akademik yılında "KYŞ" dersini alan 70 öğrenci ile yürütülmüştür. Dönem sonunda öğrencilerin derse ilişkin görüşleri sözel olarak değerlendirilmiş ve öğrenciler dersten çok faydalandıklarını ve KYŞ'ye ilişkin farkındalıklarının arttığını ifade etmişlerdir. Elde edilen bu geri bildirimler sonucunda, bir sonraki dönem için bu çalışma planlanmıştır. Anket ve ölçeklerin anlaşılabilirliği ise 2018-2019 akademik yılında eğitim alan 10 hemşirelik öğrencisine uygulanmış ve öğrenciler soruların anlaşılır olduğunu ve rahatça doldurduklarını ifade etmişlerdir.

EĞİTİM PROGRAMI VE UYGULAMA

Her bir oturumdaki konu başlığı ve konuya ilişkin hedefler literatür doğrultusunda oluşturulmuştur.^{8-9,22-23,25} Ders, seçmeli bir ders olup müfredatta haftalık 120 dk olarak tanımlanmıştır. Öğrencilerin derse devamsızlık hakkı, toplam ders süresinin %30'u olup, bu sürenin üzerine çıkan bir öğrenci hem dersten kalmış hem de uygulamaya dâhil edilmemiştir. Devamsızlık süresinin uygulama üzerine etkisi değerlendirilmemiştir.

KYŞ eğitimi 10 oturumdan oluşmuştur. Oturumlar haftada bir gün yapılmıştır. Oturumlar ise yaklaşık 90 dk sürmüştür. Kırk beşer dk konu işlenip, on beşer dk ara verilmiştir. Konunun işleniş sırasında power point sunumu gerçekleştirilmiş olup soru-cevap, vaka analizi ve film izleme gibi yöntemler kullanılmıştır.

Eğitim programının oturum başlıkları şu şekilde planlanmıştır:

1. Oturum: Çalışma hakkında bilgi verilmesi ve ön-test ölçümlerinin yapılması
2. Oturum: KYŞ'nin tanımı, türleri, belirtileri ve nedenleri
3. Oturum: KYŞ'nin tanımı, türleri, belirtileri ve nedenleri (film analizi: Mutluluk)
4. Oturum: Toplumsal cinsiyet rolleri

5. Oturum: Şiddetin döngüsü, şiddet uygulayan erkeğin ve şiddete maruz kalan kadının özellikleri

6. Oturum: Şiddete maruz kalan kadına yönelik yasal düzenlemeler ve sosyal destek hizmetleri

7. Oturum: KYŞ'nin kadın üzerindeki etkisi ve tanınması (film analizi: Halam Geldi)

8. Oturum: Şiddete maruz kalan kadına yönelik yaklaşım ve bakım (vaka analizi)

9. Oturum: Şiddete maruz kalan kadına yönelik uygulanacak hemşirelik girişimlerin planlanması ve uygulanması (vaka analizi)

10. Oturum: Çalışma hakkında geri bildirimlerin alınması ve son-test ölçümlerinin yapılması

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Çalışmaya başlamadan önce ilgili Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından ve Giresun Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (tarih: 23 Ocak 2019, no: 3) yazılı izinler alınmıştır. Araştırmanın her bir aşaması, Helsinki Deklarasyonu prensipleri doğrultusunda yürütülmüştür. Araştırma öncesinde dersi alan öğrencilere araştırmanın amacı, istedikleri aşamada araştırmadan çekilebilecekleri ve çalışmaya katılımın gönüllü olduğu anlatılmıştır. Araştırmadan çekilmek isteyen bir öğrenci olmamıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yazılı ve sözel onamları alınmıştır.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 24.0 paket programı (IBM Corp., Armonk, NY, USA) kullanılmıştır. Frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi ile verilerin normal dağılıma uygunluk göstermediği belirlenmiştir. Grup içi ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılmasında Wilcoxon işaretli sıralar testi kullanılmıştır. $p < 0,05$ düzeyi istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %52,8'i 22 yaş grubunda olup, %83,0'ının kadın ve %86,8'inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu, %45,3'ünün ilde yaşadığı, %71,7'sinin gelirinin giderine eşit olduğu

ve %81,1'inin ailesinin ekonomik durumunu orta olarak algıladığı belirlenmiştir. Ayrıca %50,9'unun annesi ile %43,5'inin babasının ilkökul mezunu olduğu, %86,8'inin annesinin çalışmadığı ve %62,3'ünün babasının çalıştığı saptanmıştır (Tablo 1).

Öğrencilerin %17,0'ı KYŞ ile ilgili eğitim aldığını ve %5,7'si aldığı eğitimi yeterli bulduğunu bildirmiştir. Yine öğrencilerin %17,0'ı KYŞ belirtilerini tanıma konusunda ve %3,8'i şiddet mağduru bir kadına müdahale konusunda kendini yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Şiddet mağduru kadına yönelik uygun hemşirelik tanısı koyup gereken girişimleri planlama ve uygulama konusunda sadece %5,7'si kendini yeterli bulduğunu ifade etmiştir (Tablo 2).

Tablo 3'te öğrencilerin KYŞİTÖ ve alt ölçekleri ön-test ve son-test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin KYŞ'ye ilişkin tutum puan ortalamaları eğitimden önce $32,05 \pm 7,84$ ve eğitimden sonra $30,56 \pm 10,34$ olup, puan ortalamalarında istatistiksel anlamlılıkta bir farklılık olmamıştır ($p > 0,05$). Sadece meşrulaştırıcı mitler alt boyutunda istatistiksel anlamlılıkta bir farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$). Eğitimden önce $4,47 \pm 1,77$ olan meşrulaştırıcı mitler puan ortalaması, eğitimden sonra $4,07 \pm 1,55$ 'e düşmüştür.

Tablo 4'te öğrencilerin HŞMRİTÖ ve alt ölçekleri ön-test ve son-test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin eğitim öncesinde $25,45 \pm 8,35$ olan mesleki rollerine ilişkin tutum puan ortalaması, eğitim sonrasında $22,64 \pm 6,30$ 'a düşmüştür ($p < 0,05$). Ölçeğin "evliliği her şekilde sürdürmeye yönelik girişimler" boyutunda $8,62 \pm 2,87$ olan puan ortalaması, eğitim sonrasında $7,45 \pm 2,77$ 'ye düşmüştür ($p < 0,05$). Öğrencilerin "hemşirelerin rolüne olumsuz bakışına yönelik" boyutunda $4,88 \pm 2,38$ olan puan ortalaması, eğitim sonrasında $4,05 \pm 1,69$ 'a düşmüştür ($p < 0,05$).

Tablo 5'te öğrencilerin HEKYŞBTYÖ ve alt ölçekleri ön-test ve son-test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Eğitim öncesinde $20,16 \pm 3,66$ olan şiddetin belirtilerini tanıma puan ortalaması, eğitim sonrasında $22,54 \pm 2,21$ 'e yükselmiştir ($p < 0,01$). Ölçeğin fiziksel belirtiler alt boyutunda eğitim öncesi $8,05 \pm 1,70$ olan puan ortalaması, eğitim sonrasında $8,62 \pm 1,37$ 'ye yükselmiştir ($p < 0,05$). Duygusal belirtiler alt boyutunda eğitim öncesi $12,11 \pm 2,49$ olan

TABLO 1: Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri.

Yaş ortalaması	$\bar{X} \pm SS: 22,15 \pm 1,14$	
	Minimum	21-maksimum 26
	n	%
Cinsiyet		
Kadın	44	83,0
Erkek	9	17,0
Aile tipi		
Çekirdek	46	86,8
Geniş	7	13,2
Yaşadığı yer		
İl	24	45,3
İlçe	16	30,2
Köy	13	24,5
Gelir düzeyi		
Gelir gidere eşit	38	71,7
Gelir giderden fazla	10	18,9
Gelir giderden az	5	9,4
Ailesinin ekonomik durumu		
İyi	10	18,9
Orta	43	81,1
Anne eğitim durumu		
Lise	6	11,4
Ortaokul	10	18,9
İlkokul	27	50,9
Okuryazar	4	7,5
Okuryazar değil	6	11,3
Baba eğitim durumu		
Üniversite	6	11,3
Lise	14	26,4
Ortaokul	6	11,3
İlkokul	23	43,5
Okuryazar	4	7,5
Anne çalışma durumu		
Çalışıyor	5	9,4
Çalışmıyor	46	86,8
Emekli	2	3,8
Baba çalışma durumu		
Çalışıyor	33	62,3
Çalışmıyor	4	7,5
Emekli	16	30,2
Toplam	53	100,0

SS: Standart sapma.

puan ortalaması, eğitim sonrasında $13,92 \pm 1,57$ 'ye yükselmiştir ($p < 0,05$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, 4. sınıf hemşirelik öğrencilerine seçmeli ders olarak verilen KYŞ eğitiminin öğrencilerin şiddete yönelik tutumları, mesleki tutumları ve şid-

TABLO 2: Öğrencilerin şiddete ilişkin özellikleri.

	n	%
Kadına yönelik şiddetle ilgili eğitim alma durumu		
Evet	9	17,0
Hayır	44	83,0
Bu eğitimi yeterli bulma durumu		
Yeterli	3	5,7
Yetersiz	6	11,3
Eğitim almayan	44	83,0
Şu anda kadına yönelik şiddeti ve belirtilerini tanılama konusunda kendini yeterli bulma durumu		
Evet	9	17,0
Hayır	44	83,0
Şu anda şiddet mağduru bir kadına müdahale konusunda kendini yeterli bulma durumu		
Evet	2	3,8
Hayır	51	96,2
Şiddet mağduru kadına yönelik uygun hemşirelik/ebelik tanısı koyup gereken girişimleri planlama ve uygulamada kendini yeterli bulma durumu		
Evet	3	5,7
Hayır	50	94,3
Toplam	53	100,0

TABLO 3: Öğrencilerin KYŞİTÖ ve alt ölçekleri ön-test ve son-test puan ortalamalarının karşılaştırılması.

KYŞİTÖ ve alt ölçekleri	Test puan ortalamaları			İstatistik	p değeri
	Ön-test X̄±SS	Son-test X̄±SS	z		
Ekonomik şiddet	10,96±3,53	10,24±4,33	-1,782	0,075	
Duygusal, psikolojik, cinsel şiddet	10,94±3,65	10,84±4,93	-0,363	0,717	
Meşrulaştırıcı mitler	4,47±1,77	4,07±1,55	-2,000	0,046*	
Neden açıklayıcı mitler	5,67±1,87	5,39±2,48	-1,769	0,077	
KYŞİTÖ toplam	32,05±7,84	30,56±10,34	-1,827	0,068	

z=Wilcoxon testi, *p<0,05; KYŞİTÖ: Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutum Ölçeği; SS: Standart sapma.

TABLO 4: Öğrencilerin HŞMRİTÖ ve alt ölçekleri ön-test ve son-test puan ortalamalarının karşılaştırılması.

HŞMRİTÖ ve alt ölçekleri	Test puan ortalamaları			İstatistik	p değeri
	Ön-test X̄±SS	Son-test X̄±SS	z		
Hemşirelerin destekleyici girişimleri	8,09±3,70	7,39±3,05	-1,522	0,128	
Evliliği her şekilde sürdürmeye yönelik girişimler	8,62±2,87	7,45±2,77	-2,935	0,003*	
Evlilik birlikteliğini sonlandırmaya yönelik girişimler	3,84±1,70	3,73±1,54	-0,231	0,817	
Hemşirelerin rolüne olumsuz bakışına yönelik	4,88±2,38	4,05±1,69	-2,515	0,012*	
HŞMRİTÖ toplam	25,45±8,35	22,64±6,30	-2,993	0,003*	

z=Wilcoxon testi, *p<0,05; HŞMRİTÖ: Hemşirelerin Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği; SS: Standart sapma.

detin belirtilerini tanıma düzeyleri üzerine etkisini değerlendirmek amaçlanmıştır. Eğitim sonrasında, KYŞ eğitiminin öğrencilerin şiddete yönelik mesleki tutumlarını ve şiddetin belirtilerini tanıma düzeylerini etkilediği belirlenmiştir.

Eğitim öncesi değerlendirme yapıldığında, öğrencilerin büyük çoğunluğunun KYŞ konusunda eğitim almadığı, KYŞ belirtilerini tanıma, şiddet mağduru bir kadına müdahale etme ve uygun hemşirelik tanısı koyup gereken girişimleri planlama ve uy-

TABLO 5: Öğrencilerin HEKYŞBTYÖ ve alt ölçekleri ön-test ve son-test puan ortalamalarının karşılaştırılması.

HEKYŞBTYÖ ve alt ölçekleri	Ön-test X̄±SS	Son-test X̄±SS	İstatistik z	p değeri
Fiziksel belirtiler	8,05±1,70	8,62±1,37	-1,980	0,048*
Duygusal belirtiler	12,11±2,49	13,92±1,57	-4,726	0,000**
Toplam HEKYŞBTYÖ	20,16±3,66	22,54±2,21	-4,493	0,000**

z=Wilcoxon testi, *p<0,05, **p<0,01; HEKYŞBTYÖ: Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Şiddetin Belirtilerini Tanımlarına Yönelik Ölçek; SS: Standart sapma.

gulama konusunda kendilerini yeterli bulmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar da hemşirelik öğrencilerinin KYŞ konusunda bilgilerinin yetersiz olduğunu ve şiddet mağduru kadına müdahale konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini ortaya koymuştur.¹⁷⁻²² Bu nedenle lisans eğitimi boyunca KYŞ konusunu işleyecek, bu konuda bilgi ve beceriyi geliştirecek derslere ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, KYŞ eğitimi, öğrencilerin KYŞ'ye ilişkin tutumları üzerinde etkili olmamıştır. Sadece meşrulaştırıcı mitler konusunda tutumlarını olumlu anlamda etkilemiştir. Ebelik ve hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, verilen eğitim öğrencilerin KYŞ'ye ilişkin tutumları üzerinde etkili olmuştur.²⁵ Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, aile içi şiddet dersi öğrencilerin konu hakkında bilgi puanlarını artırmıştır.²⁶ İkinci sınıf tıp öğrencilerine yönelik açılan "KYŞ'ye müdahalede sağlık çalışanlarının rolü" dersi sonrasında öğrencilerin bilgi düzeylerinin arttığı belirlenmiştir. Bu ders uygulamalı bir ders olup aynı zamanda öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri puanlarını da olumlu etkilemiştir.²⁷ Verilen eğitimlerin bilgi düzeyleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ancak tutum değiştirmek bilgi düzeyini değiştirmekten daha zordur. Tutum, organize olmuş duygu, inanç ve davranış eğilimleridir. Duygusal, bilişsel ve davranış eğilimi bileşenleri vardır. Kişilikle ilişkili olduğu için de tutumları değiştirmek daha zordur. Bu nedenle elde edilen bilginin davranışa dönüşmesi için KYŞ eğitimlerinin uygulamalı yapılması yararlı olabilir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, KYŞ eğitimi, öğrencilerin şiddette mesleki rollerine ilişkin geleneksel tutumlarını azaltmıştır. Öğrencilerin yardım edici hemşirelik girişimleri, evliliği her koşulda sürdürmeye yönelik hemşirelik girişimleri, şiddete ilişkin hemşirenin rolüne olumsuz bakış ve evlilik

birlikteliğini sonlandırmaya yönelik hemşirelik girişimleri hakkındaki tutumları olumlu olarak artmıştır. Yani eğitim öncesinde bu girişimler hakkında çok fazla bir bilgiye sahip olmayan öğrencilerin KYŞ'de mesleki rollerine ilişkin farkındalıkları artmıştır. Benzer şekilde hemşirelik ve ebelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, KYŞ dersi öğrencilerin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarını etkilemiştir.²⁵ Bir başka çalışmada, öğrencilerin aile içi şiddetle ilgili tutumlarını değiştirmede ve hemşirelerin şiddet mağdurlarını destekleme sorumluluğu hakkında farkındalık ve bilgi yaratmada, "workshop" şeklinde verilen eğitim müdahalesi etkili olmuştur.²⁸ Ebelik öğrencilerine verilen bir saatlik eğitimin, öğrencilerin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumlarını etkilemediği saptanmıştır.²⁹ Bu doğrultuda, bu çalışmada olduğu gibi uzun süreli verilen eğitimlerin şiddette mesleki rollere ilişkin tutumlar üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir.

Son olarak bu çalışmada, KYŞ eğitimi, öğrencilerin KYŞ'nin belirtilerini tanıma puanlarını artırmıştır. Öğrenciler şiddetin hem fiziksel ve duygusal belirtileri hakkında daha fazla bilgiye sahip olmuşlar hem de belirtiler hakkında bilgi düzeyleri artmıştır. Benzer şekilde hemşirelik ve ebelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, KYŞ eğitimi, öğrencilerin KYŞ'nin belirtilerini tanıma puanlarını olumlu anlamda etkilemiştir.²⁵ Hemşirelik öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada, öz öğrenme etkinliğinin öğrencilerin KYŞ'nin belirtilerini tanıma puanlarını artırdığı belirlenmiştir.³⁰ Ebelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, kısa süreli bir eğitimin bile öğrencilerin KYŞ'nin belirtilerini tanıma düzeylerini olumlu etkilediği bulunmuştur.²⁹ Bu doğrultuda, verilen eğitimin şiddetin belirtilerini tanılamada etkin olduğu söylenebilir.

Konuya ilişkin daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ne yazık ki hem açılan derslerin hem de yapılan deneysel araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır.

nırlıdır. Ayrıca farklı yöntemlerle verilen eğitimlerin de etkinliğinin karşılaştırılması gerekmektedir. Bu konu oldukça önemlidir. Çünkü aile içi şiddet ve KYŞ önemli halk sağlığı sorunlarıdır. Şiddetin tanımlanmasında ve önlenmesinde, şiddet mağdurlarının uygun sağlık bakımını almasında hemşirelerin önemli sorumlulukları bulunmaktadır.³¹ Bu sorumlulukların farkına varmak ve yetkin bir sağlık profesyoneli olmak için lisans eğitim müfredatının içinde konuya ilişkin derslerin olması elzemdir.

SINIRLILIKLAR

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Birincisi, bu çalışma tek bir merkezde yürütülmüştür. Bu nedenle çalışma sonuçları sadece bu örnekleme genellenebilir. İkincisi, bu çalışmada tek gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Kontrol gruplu rando-mize çalışmalar yürütülmelidir. Ayrıca nitel çalışmalar ile öğrencilerin konu hakkında neye gereksinim duydukları öğrenilmelidir.

SONUÇ

Sonuç olarak bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerine verilen KYŞ'ye ilişkin eğitimin öğrencilerin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumları ile KYŞ'nin belirteçlerini tanıma düzeyleri üzerinde etkili olduğu, KYŞ'ye ilişkin tutumları üzerinde istenlik etkiyi oluşturmadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda;

■ KYŞ hakkında verilen eğitimlerin sadece teorik boyutta kalmaması, klinik uygulamayla da bütünleştirilmesi,

■ Hemşirelik lisans eğitim müfredatının içinde KYŞ'ye ilişkin derslerin entegre edilmesi,

■ KYŞ'ye ilişkin sosyal sorumluluk projelerinin geliştirilmesi ve bu projelerde öğrencilere aktif sorumluluk verilmesi,

■ Bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik kursların ve “workshop”ların düzenlenmesi önerilmiştir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Emel Bahadır Yılmaz, Arzu Yüksel; **Tasarım:** Emel Bahadır Yılmaz; **Denetleme/Danışmanlık:** Arzu Yüksel; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Emel Bahadır Yılmaz; **Analiz ve/veya Yorum:** Arzu Yüksel; **Kaynak Taraması:** Emel Bahadır Yılmaz, Arzu Yüksel; **Makalenin Yazımı:** Emel Bahadır Yılmaz; **Eleştirel İnceleme:** Arzu Yüksel; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Emel Bahadır Yılmaz, Arzu Yüksel; **Malzemeler:** Emel Bahadır Yılmaz, Arzu Yüksel.

KAYNAKLAR

- Al Kendi A, Al Shidhani N, Al Kiyumi M. Domestic violence among Omani women: prevalence, risk factors and help-seeking behaviour. *East Mediterr Health J.* 2021;27(3):242-9. [Crossref] [PubMed]
- Akalin A, Ayhan F. Intimate partner violence against women in Turkey during the COVID-19 pandemic. *Issues Ment Health Nurs.* 2022;43(1):68-75. [Crossref] [PubMed]
- Alkan Ö, Serçemeli C, Özmen K. Verbal and psychological violence against women in Turkey and its determinants. *PLoS One.* 2022;17(10):e0275950. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Sharma KK, Vatsa M, Kalaivani M, Bhardwaj D. Mental health effects of domestic violence against women in Delhi: A community-based study. *J Family Med Prim Care.* 2019;8(7):2522-7. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Gómez-Fernández MA, Goberna-Tricas J, Payà-Sánchez M. Intimate partner violence as a subject of study during the training of nurses and midwives in Catalonia (Spain): A qualitative study. *Nurse Educ Pract.* 2017;27:13-21. [Crossref] [PubMed]
- Meriç M. Şiddet ve hemşirenin savunucu rolü [Violence and the advocacy role of the nurses]. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatri Nurs-Special Topics.* 2017;3(2):189-92. [Link]
- Özcan Ş, Kırca N. Çözülemez sorun: kadına yönelik aile içi şiddet ve hemşirenin rolü [Unsolvable problem: domestic violence against women and nurse's role]. *Balıkesir Sağlık Bil. Derg.* 2017;6(2):87-96. [Crossref]
- Yaman Efe Ş. Acil servis hemşirelerinin kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin rol ve sorumlulukları [Roles and responsibilities of emergency nurses regarding domestic violence against women]. *FU Sağ. Bil. Tıp Derg.* 2012;26(1):49-54. [Link]

9. Yıldız T. Kadına yönelik şiddet ve şiddeti tanılamada acil hemşiresinin rolü [Violence against women and role of emergency room nurses in the diagnosis of violence]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;14(3):59-66. [\[Link\]](#)
10. Pallitto CC, García-Moreno C, Jansen HA, Heise L, Ellsberg M, Watts C; WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence. Intimate partner violence, abortion, and unintended pregnancy: results from the WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence. *Int J Gynaecol Obstet*. 2013;120(1):3-9. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
11. Hill A, Pallitto C, McCleary-Sills J, Garcia-Moreno C. A systematic review and meta-analysis of intimate partner violence during pregnancy and selected birth outcomes. *Int J Gynaecol Obstet*. 2016;133(3):269-76. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
12. Kıyak S, Akın B. Hemşire ve ebelerin kadına yönelik şiddet konusunda bilgi ve tutumları [Knowledge and attitudes of nurses and midwives towards domestic violence against women]. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2010;12(2):5-16. [\[Link\]](#)
13. Orhan AS, Gölbaşı Z. Birinci basamak sağlık kurumlarında çalışan sağlık personelinin kadına yönelik aile içi şiddet konusundaki görüş ve uygulamaları [Opinions and practices of primary health care professionals on domestic violence against women]. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2011;2:21-32. [\[Link\]](#)
14. Cho OH, Cha KS, Yoo YS. Awareness and attitudes towards violence and abuse among emergency nurses. *Asian Nurs Res (Korean Soc Nurs Sci)*. 2015;9(3):213-8. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
15. Büyükkayacı Duman N, Büyükgönerç L, Güngör T, Yılmazel G, Topuz Ş, Koçak DY. Sağlık çalışanlarının kadına yönelik şiddet algılayışı ve etkileyen faktörler [Perception of violence against women among health care professionals and affecting factors]. *The Journal of Gynecology-Obstetrics and Neonatology*. 2016;13(4):154-9. [\[Link\]](#)
16. Di Giacomo P, Cavallo A, Bagnasco A, Sartini M, Sasso L. Violence against women: knowledge, attitudes and beliefs of nurses and midwives. *J Clin Nurs*. 2017;26(15-16):2307-16. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
17. Dağlar G, Bilgiç D, Demirel G. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları [Nursing and midwifery students' attitudes towards violence against women]. *DEUHFED*. 2017;10(4):220-8. [\[Link\]](#)
18. Aksoy Derya Y, Nacar G, Taşhan ST. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin eş tarafından uygulanan şiddete ilişkin tutumları [Examine the attitudes toward spouse violence of health science faculty students]. *Journal of Human Sciences*. 2018;15(2):919-30. [\[Crossref\]](#)
19. Kanbay Y, Işık E, Yavuzaslan M, Keleş S. Hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili görüş ve tutumlarının belirlenmesi [Determination of the opinions and attitudes of nursing students about domestic violence against women]. *Gümüşhane University Journal of Health Sciences*. 2012;1(2):107-19. [\[Link\]](#)
20. Tambağ H, Turan Z. Ability of nursing students to recognize signs of violence against women. *Int J Nurs Knowl*. 2015;26(3):107-12. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
21. Kaya D, Gölbaşı Z. Son sınıf hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin gebelikte kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili görüşleri [The views of final year nursing and midwifery students about domestic violence against women in pregnancy]. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2016;4:202-8. [\[Link\]](#)
22. Sabancıoğulları S, Taşkın Yılmaz F, Ar E, Çakmaktepe G. Hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ve şiddette mesleki role ilişkin tutumları, benlik saygıları ve etkileyen faktörler [The attitudes of nursing students towards violence against women and occupational role in violence, self-esteem and affecting factors]. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2016;13(1):35-43. [\[Link\]](#)
23. Gömbül Ö. Hemşirelerin ailede kadına eşi tarafından uygulanan şiddete ve şiddette mesleki role ilişkin tutumları [Nurses attitudes towards violence imposed on women by her husband in the family and their professional role in violence]. *Hemşirelikte Araştırma Dergisi*. 2000;1:19-32. [\[Link\]](#)
24. Baysan L, Karadağlı A. Hemşire ve ebelerin kadına yönelik şiddet belirtilerini tanımlarına ilişkin ölçek geliştirme [The scale for recognizing the signs of violence against woman by nurses and midwives]. *Sağlık ve Toplum Dergisi*. 2006;16(2):101-12. [\[Link\]](#)
25. Sis Çelik A, Aydın A. The effect of a course on violence against women on the attitudes of student midwives and nurses towards domestic violence against women, their occupational roles in addressing violence, and their abilities to recognize the signs of violence. *Perspect Psychiatr Care*. 2019;55(2):210-7. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
26. Can Gürkan Ö. Aile içi şiddet dersinin hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik şiddet belirtilerini tanıma ve şiddete karşı tutumlarına etkisi [The effect of a domestic violence course on nursing students' recognition of violence symptoms against women and their attitudes toward violence]. *J Psychiatric Nurs*. 2020;11(1):57-63. [\[Link\]](#)
27. Davas Aksan HA, Ergin I, Hassoy H, Durusoy R, Çiçeklioğlu M. Müfredata eklenen bir dersin ikinci sınıf tıp öğrencilerinin kadına yönelik şiddetle ilgili bilgi ve tutumlarına etkilerinin değerlendirilmesi [An evaluation of the effects on the knowledge and behavior of second year medical school students of a course on violence against women added to their curriculum]. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*. 2011;9(3):144-56. [\[Crossref\]](#)
28. Doran F, van de Mortel T. The influence of an educational intervention on nursing students' domestic violence knowledge and attitudes: a pre and post intervention study. *BMC Nurs*. 2022;21(1):109. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
29. Ertekin Pınar Ş, Özdemir S. Ebelik öğrencilerine verilen eğitimin şiddette mesleki rollerine ilişkin tutum ve şiddet belirtilerini tanıma düzeyleri üzerine etkisi [The effect of education given to midwifery students on their occupational role in violence and recognizing symptoms of violence levels]. *Lokman Hekim Dergisi*. 2021;11(2):300-9. [\[Crossref\]](#)
30. Ahmed HA, Khaton SE, El Mezayen SE. Effect of self-learning on awareness and attitude of technical nursing institute students toward recognition of violence against women. *Tanta Scientific Nursing Journal*. 2020;19(2):90-111. [\[Crossref\]](#)
31. Bahadır Yılmaz E. Şiddet. Gürhan N, Sözbir ŞY, Polat Ü, editörler. *Hemşirelik Alanında Kullanılan Kavram Beceri ve Modeller*. 1. Baskı. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri; 2020. p.827-36.